
„Akik az üldözésből jöttek...”

Tabódy István

II. rész

Hogy miért éppen 1961. február 6-án, a nagy razzia során tartóztattak le, nem tudom. Erre az akkori állambiztonsági vezetők adhatnának választ.

Volt olyan időszak, amikor negyvenöt, egyházmegyei szolgálatból eltávolított pappal álltam kapcsolatban, akiknek igyekeztem misézési lehetőséget szerezni. Ha Budapesten vagy környékén bármely plébániára kisegítő kellett, nekem telefonáltak a plébánosok, küldjek valakit. Az ÁVH természetesen lehallgatta ezeket a beszélgetéseket.

Ilyen előzmények után később arra gondoltam, a békepapi mozgalom ellen-súlyozására a kereten kívül rekedt papokból és a kispapokból földalatti egyházmegyét kellene szervezni, s élére ordináriust állítani. Erre a boldog emlékű, általam igen tisztelt Belon Gellért atyát szerettem volna felkérni. Róla mindenki tudta, hogy kinevezték püspökké, de az állam megakadályozta a beiktatását.

Két fiatal papot küldtem hozzá. Ők elmondták neki a tervemet, s azt, hogy nekem módomban áll új okmányt beszerezni a kinevezéséről. Amennyiben vállalja, Zadravec püspök azonnal püspökké szenteli. Ekkor én már kívülről tudtam a püspökszentelés egész menetét.

Belon Gellért kifejtette, hogy a környező országokban mindenütt lebuktak a titkosan szentelt püspökök, ezért nem támogatja az elképzelést. Üzentem a bécsi nunciushoz, hogy Belon Gellért püspökké szentelése tárgytalan, s később újabb személyre teszek fölterjesztést.

Csakhogy a nuncius is osztotta Belon Gellért véleményét: a Szentszékek rossz tapasztalatai vannak a titkos püspökök személyével kapcsolatban, ezért nem hiszi, hogy bárkit ki lehetne nevezetni.

Közben Horváth János, az ÁEH elnöke levelet írt Grósz Józsefnek, a püspöki kar elnökének. Ebben kijelentette, hogy a kispapok rossz hatással vannak a püspöki karra, ezért az ÁEH fontolóra veszi, hogy állami engedélyhez kössék a papszentelést. Az érsek úr a levél másolatát minden püspöknek elküldte. Megszereztem az egyik példányt, és a francia nagyköveten keresztül eljuttattam a bécsi nunciushoz. Elolvasása után azt mondta: Magyarországon ezzel teljesen új helyzet állt elő, s belátja, hogy most már szükség van egy titkosan szentelt püspökre. Erről tárgyal a Szentszékekkel.

Nehéz lett volna mindezt az akkori egyház vezetők közül bárkivel is megosztani. Olyan papok szolgáltak mellettük, akik az ÁEH-t pontosabban tájékoztatták a lehallgatókészüléknél, hiszen az információkhoz még magyarázatot is fűztek. Így senkihez nem fordulhattam, magamnak kellett döntenem és cselekednem.

Lenin megállapítására gondoltam, aki azt mondta: az az igazi konspiráció, amikor a legális az illegálissal keveredik. Ezért három működő plébánost terjesztettem föl, akik óriási tekintéllyel bírtak, s nem szorultak olyan leinformálásra, ami a püspökök kinevezése előtt megszokott. Az egyik jelölt, Takács professzor, törökszentmiklósi plébános volt, a másik Halász Piusz, ugyancsak országos tekintélyű pap, a harmadik pedig, aki hírhedt és konok mindszentystának számított, Márk Lajos újpest-megyeri plébános.

Fölterjesztésünk eljutott a nunciushoz, a püspökszentelésre azonban a letartóztatások miatt már nem kerülhetett sor. Talán a Jóisten nem akart szakadást a magyar egyházban, bár eszünk ágában sem volt ilyesmi. Arra gondoltam, hogy alulról fölfelé építkezve talán nagyobb nyomást lehet gyakorolni a püspöki karra, és ezzel segíteni őket abban, hogy határozottabban szálljanak szembe az egyházellenességgel.

Rózsavölgyi László igen kiváló pap volt, akiben azonban élt az a szenvedély, mely manapság majdnem minden emberre jellemző. Meg akarta örökíteni és őrizni a múltat, a dokumentumokat az egyháztörténelem számára. Elkérte tőlem Endrey püspök úr szentelési engedélyét azzal a megokolással: nem bízik abban, hogy elégetem. Ő viszont nem semmisítette meg, hanem eldugta. A nyomozók a házkutatás során azonnal megtalálták. Igaz, velem is történt hasonló. A felszentelendő kispapokkal aláíratott okmányokat a révfülöpi házunkban rejtettem el. A nyomozók jó érzékkel azonnal ott keresték, ahol volt.

Az iratot tehát Rózsavölgyi Lacinál megtalálták, s ez a tény letartóztatásom egyik legválságosabb pillanatát idézte elő. Amikor nevetve gúnyolódtam a nyomozókkal, mondván, hogy semmiféle püspöki irat nem létezik, egyszerre csak elém tették ezt a levelet. Majdnem összeomlottam.

Amikor kiszabadultam, Endrey püspök úr váci megyéspüspök volt, s az egyik egyházmegyes paptársam vitt el hozzá. Beléptem a szobájába, s szegény püspök úr így szólt: Kedves Tabódy, ugye nem akar semmi fontosat mondani! Nem! — tiltakoztam, csak tisztázni szeretnék valamit. Tizenkét esztendőn keresztül bántott a börtönben: mit gondol rólam a püspök úr, amiért nem semmisíttem meg a levelet? Hagyja kérem, Rózsavölgyi László felkeresett engem, folytatta a püspök, és mindent őszintén elmondott.

1961. február 8-a körül újabb szentelésre készültünk Mátyásföldön. 6-án az egyik hölgy munkatársunk sógornőjéhez mentem látogatóba, lévén Dorottyanap. Kétévi figyelés után az ember eltompul, nem nagyon érdekelt már, áll-e valaki az utcán. Hazatértem albérletembe, a Tanács körút 10-be, s lefeküdtem. Abban a pillanatban, amikor eloltottam a villanyt, csöngettek. A háziasszonyom fia nyitott ajtót, s máris rontottak be, előrszegezett pisztollyal az ÁVH-sok a szobába. Fölkeltem, kérdeztem, mi járatban vannak? Közölték, hogy letartóztatnak, öltözzem föl. Harmadszor vittek el, odabent mondták is, csodálkoztak menyire nem idegesítem magam.

Tudtam, hová visznek. Miután beraktak a zárkába, képtelen voltam aludni. Föltűnt az egész éjszaka tartó nyüzsgés. De csak Márianosztrán tudtam meg, hogy azon az éjszakán mennyi papot, szerzetest, apácát és világit tartóztattak le.

A házkutatás során a nyomozók egy kis cédulára akadtak, mely véletlenül ott maradt az íróasztalomon. Nagyon ügyeltem arra, hogy valamennyi, a tevékenységünkkel kapcsolatos írást megsemmisítsem. Ezeknek — hangsúlyozom — sosem volt semmiféle politikai vonatkozásuk! A megtalált cédulán a bécsi nunciushoz számoltam el a tőle kapott pénzzel. Az elszámolás elment, a pisz-

kozat ott maradt az asztalomon. Ennek kezdetben sem én, sem kihallgatóim nem tulajdonítottak jelentőséget. Közben azonban valahonnan, vagy a Szent-széktől vagy a bécsi nunciatúráról (nyilván beépített ember segítségével) az ÁVH megszerezte a jelentésemet. Az erről készült fényképet röhögve mutatták meg a kihallgatás során. Egy kéz tartja a jelentésemet, az arc sajnos hiányzott. A fényképen látszó íráson a pénzüsszegek ugyanolyan sorrendben szerepeltek, mint a piszkozaton. Nem volt értelme tagadni.

Az egyik zárkatársam egyfolytában azt magyarázta, hogy engem előbb-utóbb tarkón lőnek, és belöknek a Dunába. Sok mindenben keresztülmentem már, s tudtam, kémkedéssel is vádolnak, így elhittem ezt a beépített embernek. A nyomozók szünet nélkül hajtogatták: Tabódy maga már mászik fölfelé a bitófán; nagyon jól tudja, mi a kémek sorsa!

Az első zárkában a 25. zsoltár szavait véstem fel a falra: Ments meg Uram engem az istentelenektől, akiknek egyik kezük telve van gonosszággal, a másik kezük pedig ajándékot nyújt.

A gonosz kéz mellett az ajándékozó kéz is nyúlt felém. Alkut ajánlottak: ha beépülök, püspökök csinálnak belőlem. Akkoriban még nagy idealista voltam, s azt gondoltam: ugyan, hogyan tudnának belőlem püspököt kreálni? Ma már tudom, hogy hatalmukban állt.

Folyton hajtogatták: mindent tudnak, s valóban így is volt. Egyet azonban nem fejtettek meg: hogyan, milyen úton jutnak ki külföldre az egyház ügyeivel foglalkozó levelek, információk. Én voltam az a láncszem, mely hiányzott egy nagy nemzetközi perhez. Óriási, nyilvános bírósági tárgyalást akartak, diplomaták, püspökök, hercegek, grófok, papok részvételével — amiről egy igazi ÁVH-s szív álmodik. Láncszem voltam, s nem szakadtam el.

Száznál több jegyzőkönyvet vettek föl tőlem. A vizsgálati fogság idején pap-társakkal nem találkoztam, köztörvényesek közé kerültem. Kémkedés, hazaárulás, a társadalmi rend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése volt ellenem a vád. Kémkedésnek számított, hogy egy idegen hatalmat — a Vatikánt! — értesítettem a kirúgásunkról. Nevetséges egy papot azért kémkedéssel vádolni, mivel a Vatikántól engedélyt kér papszentelésre.

Egy hölgynek, aki igen közel állt az ügyünkhöz, megígértem, hogy soha nem árulom el. Betartottam. Őt szegényt becsapták. Erzsébet néniével, aki ekkor hatvanhat éves volt, közölték mindazt, amit az ÁVH a püspököktől megtudott, és mondták neki, valljon be mindent, hiszen én is így tettem. Az ő életének s az enyémmé is az egyik legfájdalmasabb pillanata volt a szembesítésünk. Bimbó bíró így szólt hozzá: Na, mondja Tabódy szemébe az egészet! És ő elmondta, amit tudott, az igazságot.

Na, Tabódy — így a bíró — mit szól ehhez? Kérem, feleltem, ebből egy szó sem igaz! Nem is tudom, szegény hölgyből milyen módszerekkel csikarták ki ezt a vallomást.

Erre a bíróság majd fölrobbant a dühtől. A hölgy pedig összeomlott, zokogni kezdett, mert ekkor döbrent rá, hogy az ÁVH-sok becsapták.

A bennünket segítő hölgyeket csak hónapokkal később tartóztatták le. Az a pap, aki korábban kiadta nekem Horváth János Grósz érseknek írt levelét, felkereste őket azzal, hogy lebukásom esetén velem tartásuk tovább a kapcsolatot. Ez persze nem volt igaz, a hölgyek mit sem sejtve minden elmondtak neki. Ő adta föl őket.

Amikor szabadultam, mindezt még nem tudtam. Ez a pap azonnal megkeresett, szállást adott nekem, az előkelő plébániáján. Arra kért, szerezzen nekem

valahonnan valutát. Én a hölgyekhez fordultam, mire azok szinte rám támadtak: annak az embernek?! Tudja, hogy kicsoda ő? Mit tett?

Nem sokkal ezután, egyik este ez a paptársam odajött hozzám. Nézd, mondtam neki, mindent tudok. Nem haragszom rád, Isten bocsásson meg neked. — Később külföldre távozott.

Bimbó bíróval a vitám a papszentelések körül éleződött ki. Kifejtettem, illegális papszentelés nem létezik. Mindegy, hogy templomban vagy az én szobámban szentelnek valakit, sőt az őserdőben is lehet. A papszentelés lényegénél fogva nem lehet illegális — de ezt nem értették, nem is akarták megérteni.

Bennünket letartóztattak, társaságunkat szétverték, de áldozatunk mégsem volt hiabavaló. Államegyházi körökben óriási riadalmat váltott ki annak lehetősége, hogy föld alá vonul az egyház, s inkább engedményeket tettek. Ezért a fiatalokat fölvtették a szemináriumba, sőt letartóztatásom után a korábban eltávolítottak egy részét is visszavették.

Más egyházi csoportok tevékenységével nem igyekeztek összekapcsolni bennünket, de a perünkben szereplő valamennyi pap különféle egyházi csoportosulás — regnumisták, ciszterciek, Mária-légió, kisközösségek — vezetője volt. Az egész ellenálló egyházat akarták megtörni.

Kihallgatásom nyolc hónapig tartott. Az ÁVH nagyon félt attól, hogy „elrontom” a pert. Az ítélethirdetés nagy, zsúfolt teremben, nyilvánosság előtt zajlott. Nem tudtam elképzelni, mi történik, amikor mondták, öltözzek föl rendesen. A Fő utcából tizenhat ÁVH-s kísért a Markó utcai tárgyalásra. Kinyitották a terem ajtaját, s az ÁVH-sok gyűrűjében léptem be a terembe. Abban a pillanatban a bíró fölállt, kihirdette az ítéletet, s még mielőtt megszólalhattam volna, szoros ÁVH-gyűrűben már ki is vezettek.

Mindegyikünket, letartóztatott papokat, meggyőződésünk és az Isten iránti szeretetünk vezetett. Tévedés, hogy nyaralással végig lehet élni az életet. Mi, papok lényegesen könnyebben viseltük a börtönt másoknál, hiszen nem sírt utánunk se gyerek, se asszony. A papi nőtlenségnek évszázadokon keresztül az volt az értelme, amit Szent Pál így fejez ki: akinek családja van, annak az a gondja, akinek nincs, annak az Isten. Nem mondom, hogy olyan könnyű csak az Istenet szolgálni. Egyébként érdekes, hogy a kommunisták sem engedték az illegalitásban tevékenykedő tagjaikat megnősülni.

Az én ügyem miatt egyetlen püspöknek sem görbült meg a haja szála, és a társaimat is megvédtem. Rédly Elemért, Hrotkó Gézát és Nagy Imrét letartóztatták, ők egy-két éves ítéletet kaptak. A legtöbb kispap, akikért mindent vállaltam, a börtön után úgy nézett rám, mint aki tönkretette őket. Részben az évek során elhitették velük, másrészt engem okoltak azért, mivel nem jutottak előbbre a ranglétrán. Csak most, amikor kezdek „divatba jönni”, változik velem szemben a hangvétel.

Pápai Lajos, a mostani győri püspök, füredi káplán korában az állomáson várt, amikor megtudta, hogy arra utazom. Az egykori kispapok közül nem soktól kaptam meg ezt. Nem a szemrehányás, még csak nem is a sértődöttség mondatja velem. Amit tettem, nem a hálálkodásért tettem. Isten megfizet nekem, eddig is megfizetett.

Az egyik előjárómat beengedték a börtönbe, hogy találkozhassek az elítélt papokkal. A többiektől elkülönítve vittek a főpap elé, aki két ÁVH-s között ülve elmagyarázta nekem, hogy a világot az Úr Jézus megváltotta, nekem már teljesen fölösleges ugrálnom. A főpap folytatta az előadást. Amikor befejezte, föláll-

tam, szó nélkül odaléptem, és kezet csókoltam neki. Az ÁVH-s örök előtt megadtam a püspöknek kijáró tiszteletet. Jót is tett velem. Kaptam tőle két tábla csokoládét, s én, akit külön őr kísért, annyira hírhedt alak voltam a Gyűjtőfogházban, csokoládétáblát lengetve mentem végig a folyosón. A fegyőröket ettől majd megette a méreg.

A beszélgetés után visszaszállítottak Sopronkőhidára, ami nem volt öröm számomra. Aki elhagyja a helyét, azét a többiek elfoglalják. Így megint lekerültem a földre, s időbe telt, míg újra fölkerültem az ágyra.

Egy operaházi öltöztető fiúval, aki népszerű primadonna volt a börtönben, egy munkahelyen dolgoztam. Tudtam róla, hogy rövidesen szabadul. Írtam a főpapnak egy levelet, nem különösebben lágy hangút, a fiúval betanultattam a rövid nyolcsoros szöveget. Addig gyakoroltattam, míg pontosan nem emlékezett a szövegre. Az aláírást nem nehéz hamisítani, megkértem, odakinn adja föl ezt a levelet. A srác becsülettel megtette, ha egyszer találkoznék vele megköszöném neki.

Később visszakérültem a Gyűjtőbe. Az operatív tiszthez vezettek, aki keresetlen szavakkal így fordult hozzám: maga piszkos csirkefogó, már megint mit csinált? Ebből tudtam, hogy a srác föladta a levelet.

Ugyanaz a főpap ősszel, amikor egy másik papcsoportot látogatott meg a börtönben, szabadkozott előttük, nem úgy gondolja, ő csak jót akar. 1967-ben történt mindez.

A szabadulás után a beépítésnek megvan a maga lélektana. Ha odabenn sikerül elérniük, hogy az illető ráálljon arra: hajlandó a cukrászdában találkozni velük, akkor már belépett az egyre szoruló hurokba.

A Gyűjtőben sikerült rádióhoz jutnom. Különböző műhelyek voltak a börtönön belül, ott készítettek ilyeneket. A kis fémgomb egy mágnesstekercs, rajta egy membránnal. A neoncsövek végéről levágták a biztosítékot, s ezeket összeállították. Szerelés közben jöttek rá egyes rabok, hogy így fogni lehet a Kossuth rádiót.

Egyre tökéletesebb példányok készültek. A központi fűtés csőhálózata óriási antennarendszerként szolgált. Ha a cső festését az ember levakarta, egy nagyon vékony dróttal rá lehetett csatlakoztatni. Az őr ezt nem vette észre a rosszul világított zárkában. Ha baj volt, a rádiógombot a szájamba vettem.

A rádiózással sokszor lebuktam. Egy alkalommal, 1970-ben vagy 71-ben karácsonykor az őr észrevette, hogy ismét rádiózom. A gombot azonnal bekaptam a számba. Az őr bejött, nem találta meg, erre rám parancsolt, vetkőzzem mezelenre. Elöttem feküdt egy nagy kinyitott kés, amit ugyancsak a rabtársak gyártottak. Dühbe jöttem, fölkaptam, és kiabálni kezdtem: kifelé, gazember!

Erre az összes többi rab verni kezdte az ajtót, mire megijedtek. A börtönparancsnok egészen sötét, aljas ember volt. Azt mondta: na, majd megmutatom Tabódynak, hogy ezért még öt évet fog ülni!

Tíz éve voltam benn. Ilyenkor az ember idegileg már eléggé megviselt. Emberibb helyen az öreg rabot már nem piszkálják, de ezek szadista gazemberek voltak.

Mégsem sikerült rám sózniuk semmit, mivel az örök elfeledkeztek a legelembbről: a „bűnjel” lefoglalásáról. Az egész börtön megmozdult az érdekemben. Rabtársaim eltüntették a kést, egy börtönbugylit — tehát engedélyezett evőeszközt — raktak helyette a zsebembe.

Bíróság elé kerültem. A bíró fönn ült az emelvényen, fogta a bugylit, s mondta: „nem értem, nem értem!” Nézte a szinte magától lekonyuló bugylibicskát.

Az egyik börtöntársam, egy ügyvéd volt ellenem a koronatanú. Annyira sikerült a többi rabtárstól kapott információk segítségével megzavarnom, hogy végül beismerte: az operatív tiszt kényszerítette, milyen vallomást tegyen ellenem. A bíró végül négy hónapra ítelt, amibe belenyugodtam. Összbüntetésbe vették, s mint ilyenkor szokták, a másodikat felezték, tehát maradt két hónap. Ezt már nem ültem le. Az utolsó három hónapot Casaroli közbenjárására elengedték.

Nem akartam elhagyni a börtönt, nem hittem a szabadulásban. Úgy gondoltam, egy másik helyre visznek. 1972. december 30-án szabadultam, a szilveszteri műsorhoz már zsebemben volt a rádió, a lekvárban pedig forrt a bor a príccs alatt. Féltem, hogy lebukok.

Valószínűleg egyike voltam azoknak, akik a legtöbb börtönbüntetést szenvedték el, de ezt én rendkívül jó „üzletnek” tartom. Több millió embernek fogalma sincs arról, mi következik a halála után. Én nemcsak hiszem, hanem tudom is, milyen odaát. Ezért vagyok ilyen derűs. A börtönévek érlelték meg bennem a papi hivatást, s egy nem hívőnek nagyon nehéz megmagyarázni, amit Szent Pál így mond: aki a fület alkotta, ne hallana? Aki a szemet alkotta, ne látna? Ne tudna beszélni?

Tud beszélni, méghozzá olykor hangosan. Az ember nem adja oda bármiért az életét. Egy hallucináció miatt nem ültem volna három részletben tizenkilenc évet. A Jóisten még Recsken három képben megmutatta a jövőmet. Nem álomban, hanem ébren, beszámítható állapotban.

Az első: megyek a macskaköves úton, teljesen egyedül egy hatalmas palota felé, melynek erkélyén Lenin áll. Amikor odaérek, Lenin hirtelen lehajol, hatalmas szikladarabokat kap föl, és ezeket felém hajítja. Rémséggel húzom össze a hátamat, s a hatalmas, kemény sziklatömbök, mint a hópihe, hullanak le rólam.

A második: gyönyörű templomi mennyezetet láttam. Amikor később beállítottam Shvoy atyához, azzal, hogy pap akarok lenni, ő bevitt a kápolnába imádkozni. Fölnéztem a mennyezetre, ugyanazt láttam...

A harmadik még nem mondható el.

Közreadja: Elmer István

Számunk szerzői

Pálvölgyi Márta közvéleménykutató, Hírlapkiadó Vállalat

Balog Zoltán református lelkész, tanár

D. Molnár István egyetemi docens, KLTE

Medve Zoltán egyetemi docens, JPTE

R. Takács Olga irodalomtörténész